

W. B. YEATS

ROSA

ALCHEMICA

W. B. Yeats

ROSA ALCHEMICA

W. B. Yeats

R O S A A L C H E M I C A

Z angličtiny přeložil

J. Skalický

Nova et Vetera 41

Stará Říše na Moravě

1

9

2

1

Pani
ANNĚ RUSKOVÉ

z Mariánských Hor:

Čím uctíti ty, kdož nepotřebují uměn?

Il est beau de voir une femme
Mépriser les arts mesongers
Et ne devoir qu'à sa seule âme
Ses attraits profonds et légers.

Hommages

DES ÉDITEURS.

ROSA ALCHEMICA

I.

Déle než deset let tomu nyní, kdy naposled setkal jsem se s Michaelem Robartesem, a poprvé a naposled s jeho přáteli a druhy badateli, kteří badali společně s ním; byl jsem svědkem jeho a jejich tragického konce a nabyl oněch podivných zkušeností, které změnily mne tak, že mé spisy staly se méně oblíbenými a méně srozumitelnými, a přivedly mne tak daleko, že málem bych byl oblékl roucho sv. Dominika. Vydal jsem tehdy právě Rosa Alchemica, dílko o alchemistech, cosi na způsob sira Tomáše Brownea, a dostal jsem mnoho listů od lidí, věřících v tajné vědy, vytykajících mi, co nazývali mou bázlivostí, neboť nemohli uvěřiti, že by sympatie tak zjevná byla jen sympatií umělco-

W. B. Yeats

vou, která je zpolovice soustrastí ke všemu, co kdy v nějakém věku hýbalo srdcem lidí. Objevil jsem záhy při svém zkoumání, že učení jejich nebylo pouhou fantasií chemickou, nýbrž filosofií, které užívali zkoumajíce svět, prvky a člověka samotného, a že se snažili vytvořiti zlato z obyčejných kovů jen jako část všeobecné přeměny všech věcí v nějakou substanci božskou a nehynoucí; to mi učinilo možným, že jsem z knížky své udělal fantastické blouznění o proměně života v umění a výkřik nezměrné touhy po světě, složeném ze samých esencí.

Seděl jsem dumaje o tom, co jsem napsal ve svém domě v jedné ze starých čtvrtí dublinských, v domě, jež předkové moji učinili téměř slavným svou účastí v politice města a svým přátelstvím se slavnými muži svých generací; cítil jsem neobvyklou spokojenost, že jsem na konec provedl záměr dlouho chovaný a učinil své pokoje výrazem tohoto oblíbeného učení. Podobizny, budící zájem více historický než umělecký, zmizely, a čalouny, plné modři a bronzu pávů, splývaly po dveřích a vymykaly všecku historii a činnost, krásou a mírem nedotčenou. Když jsem nyní hleděl na svého Crévelliho a rozjímal o růži v ruce Panny, jejíž tvar byl tak

R o s a A l c h e m i c a

delikátní a přesný, že zdála se více myšlenkou než květem, nebo na šedý úsvit a zanícené tváře mého Francesky, poznával jsem plné vytržení křesťanovo bez jeho poddanosti předpisu a zvyku. Když jsem dumal nad antickými bronzovými bohy a bohyněmi, pro které, abych je mohl koupiti, zadlužil jsem svůj dům, měl jsem plně rozkoš pohanovu z rozličné krásy a bez jeho strachu před neusínajícím osudem a jeho námahy s četnými oběťmi. A bylo mně jen jíti ke své knihovně, kde každá kniha vázána byla v kůži barvy pečlivě vybrané a s vtištěnou spletitou ozdobou: Shakespeare v oranžové barvě slávy světa, Dante v chmurné červení jeho hněvu, Milton v modravé šedi jeho zdánlivého klidu, a mohl jsem zkoušeti, kterou jsem chtěl z lidských vášní bez jejich hořkosti a bez přesycení. Shromáždil jsem kolem sebe všecky bohy, poněvadž nevěřil jsem v žádného, a zkoušel jsem každou rozkoš, poněvadž neoddal jsem se žádné, ale držel jsem se stranou, o sobě, nevzrušen, zrcadlo z hlazené oceli. Hleděl jsem v triumfu těchto představ na ptáky Heřiny, třpytící se v ohni krbu, jako by byli z drahých kamenů, a mé mysli, již symbolism byl nutností, zdáli se vrátnými mého světa, nevpuštějícími ničeho, co ne-

bylo krásy tak bohaté jako krása jejich ; na chvíli
myslil jsem, jak myslíval jsem v tak mnohých
chvilích jiných, že jest možno zbaviti život každé
hořkosti kromě hořkosti smrti, a pak myšlenka,
která vždy přicházela po myšlence oné, napl-
nila mne vášnivým smutkem. Všecky tyto po-
stavy, ta Madonna se svou dumavou čistotou,
ty zanícené tváře, zpívající ve světle jitřním, ta
bronzová božstva ve své důstojnosti, vášně pro-
stá, ty divoké podoby, ženoucí se ze zoufalství
v zoufalství, náležely božskému světu, v němž
neměl jsem účasti, a každá zkušenost, jakkoli
hluboká, každý postřeh, jakkoli znamenitý, při-
nášival mi hořký sen o neohraňené energii,
jíž nikdy nemohu poznati, a i v nejlepší své
chvíli býval jsem dvojím já, a jedno já pozoro-
valo smutným očima chvíli spokojenosti dru-
hého. Nahromadil jsem kolem sebe zlato zro-
zené v tyglících jiných lidí; ale nejvyšší sen al-
chemistův, přeměna unaveného srdce v neúnav-
ného ducha, byla mne tak vzdálena, jako byla,
o čemž nepochybuji, vzdálena též od něho.
Obrátil jsem se k poslednímu svému nákupu,
souboru alchemických přístrojů, o nichž ujišťo-
val mne obchodník v Rue le Peletier, že kdysi
náležely Raymondu Lullovi. Když jsem připojil

R o s a A l c h e m i c a

alembic k athanoru a položil vedle nich lavacrum maris, pochopil jsem učení alchemické, že všechny bytosti, oddělené od veliké hloubky, kam duchové putují, jsouce jedno a přece množstvím, jsou unaveny, a v pýše svého znalectví rozuměl jsem šírající žízni po zničení, která způsobila, že alchemista halil svými symboly lvů a draků, orlů a havranů, rosy a salnytru hledání essence, která by rozpustila všechny věci smrtelné. Opakoval jsem si devátý klíč Basilia Valentina, v němž přirovnává oheň soudného dne ohni alchemistovu, a svět alchemistově peci, a chtěl jsem, abychom si byli vědomi, že všemu dříve třeba se rozplynouti, než zbudí se božská substance, hmotné zlato nebo nehmotná ekstase. Roztavil jsem sice smrtelný svět a žil jsem mezi bytostmi nesmrtelnými, ale nedostalo se mi zázračné ekstase. Rozjímaje o těchto věcech odhrnul jsem záclony a pohleděl ven do tmy; zdálo se mé rozrušené obrazotvornosti, že všechny ty malé body světelné, plnící nebesa, jsou pecemi nesčíslných nebeských alchemistů, kteří pracují neustále, měníce olovo v zlato, znavenost v ekstasi, těla v duše, temnotu v Boha, a při dokonalé práci jejich smrtelnost má sesmutněla a volal jsem, jak volali

W. B. Yeats

tak mnozí snilkové a vědci v našem věku, po zrození oné dokonalé krásy duchové, jež jediná mohla by povznést duše, obtížené tak mnohými sny.

II.

Mé snění přerušeno bylo hlasitým zaklepáním na dveře a podivil jsem se tomu tím více, poněvadž ke mně nikdo nechodil a sluhové moji měli přikázáno, aby konali vše tiše, by nerušili snu mého života vnitřního. Pocítiv trochu zvědavosti, rozhodl jsem se, že půjdu ke dveřím sám, a vzav s sebou krbu jeden ze stříbrných svícňů, začal jsem sestupovati po schodech. Sluhové patrně odešli, neboť ačkoli zvuk pronikal každým koutem a každou skulinou, nic se ani nehnulo v dolejších pokojích. Vzpomněl jsem si, že sluhové, poněvadž měl jsem potřeb tak málo a účast má v životě byla tak nepatrná, začali odcházeti a přicházeti, jak se jim líbilo, nechávající mne často po celé hodiny samotna. Prázdnota a ticho světa, z něhož vypudil jsem vše mimo sny, náhle na mne padly a zachvěl jsem se, když jsem odtahoval závoru. Spatřil

R o s a A l c h e m i c a

jsem před sebou Michaela Robartesa, kterého jsem neviděl po léta a jehož rozcuchané, ryšavé vlasy, vášnivé oči, citlivé, chvějící se rty a hrubé šaty dodávaly mu vzezření zrovna takového, jaké míval před patnácti lety, cosi mezi zhýralcem, světcem a venkovanem. Přišel, jak pravil, nedávno do Irska a chtěl mne navštívit pro důležitou věc; pro věc v pravdě jedině důležitou pro něho i pro mne. Jeho hlas vyvolal přede mnou naše léta studentská v Paříži, a když jsem si vzpomněl na magnetický vliv, který kdysi měl na mne, trochu strachu mísilo se s velikou mrzutostí pro tuto nezávažnou, nevítanou návštěvu, jak jsem krácel napřed po tom širokém schodišti, po němž kdysi přešel Swift žertuje a pošklebuje se a Curran práše a vkládaje řecké citáty, v dobách jednodušších, dříve než myslí lidí, zjemnělé a složitými učiněné hnutím romantickým v umění a literatuře, začaly se chvěti na prahu nějakého netušeného zjevení. Cítil jsem, že ruce se mi třásly, a viděl jsem, že světlo svíčky míhalo a tetelilo se více než třeba po maenadách na starých francouzských panelech, že vypadaly jako první bytosti, utvářející se zvolna v beztvárné a prázdne temnotě. Když dveře se zavřely a záclona s pávy, třpytic se

jako pestrý plamen, spadla mezi nás a svět, cítil jsem, nechápaje jak, že chystá se cosi zvláštního a neočekávaného. Popošel jsem k římse krbu a vida, že malá bronzová kaditelnice bez řetízků, posázená po vnější straně kusy porculánu, malovaného Oraziem Fontanou, kterou jsem naplnil antickými amulety, sesula se na bok a vysypala svůj obsah, začal jsem sbírat amulety do misky, jednak, abych sebral své myšlenky, a jednak s onou obvyklou úctou, která, jak se mi zdálo, příslušela věcem, spojeným tak dlouho s tajnými nadějemi a obavami. „Vidím“, pravil Michael Robartes, „že pořád ještě máte rád kadidlo, a mohu vám ukázat kadidlo drahocennější, než jste kdy viděl“, a při tom vzal mi kaditelnici z ruky a položil amulety na malou hromádku mezi *athanor* a *alembic*. Usedl jsem a on se posadil vedle krbu; seděl tam chvíli dívaje se do ohně a drže kaditelnici v ruce. „Přišel jsem, abych se vás otázel po něčem“, pravil, „a kadidlo naplní pokoj a naše myšlenky svou sladkou vůní, zatím co budeme rozmlouvati. Dostal jsem je od starce v Syrii, který řekl, že vyrobeno je z květů téhož druhu, jako byly květy, které kladly své těžké lupeny nachové na ruce, vlasy a nohy Kristovy v za-

R o s a A l c h e m i c a

hradě gethsemanské a halily Jej svým těžkým dechem, až naříkal na kříž a osud svůj.“ Nasypal trochu prášku do kaditelnice z malého hedvábného sáčku, postavil kaditelnici na zemi a zapálil prášek, který vysílal modrý proud dýmu, jenž rozestřel se po stropě a splýval dolů, až se podobal Miltonovu stromu banjanovému. Naplnilo mne, jak kadidlo činí často, lehkou ospalostí, tak že jsem sebou trhl, když pravil: „Přišel jsem, abych vám dal otázku, kterou jsem vám dal v Paříži a pro kterou jste odešel raději z Paříže, než byste mi odpovéděl.“

Obrátil své oči ke mně a viděl jsem, jak se leskly v záři ohně a dýmem kadidla, když jsem odpovéděl: „Míníte, chci-li státi se zasvěcen-cem vašeho řádu Alchemické růže? Nechtěl jsem svoliti v Paříži, když jsem byl pln touhy neukojené, a podobá se pravdě, že bych souhlasil nyní, kdy jsem na konec upravil život svůj dle svého přání.“

„Změnil jste se velice od té doby“, odvětil, „četl jsem vaše knihy a nyní vás vidím mezi všemi těmi obrazy a chápu vás lépe než vy sám sebe, neboť byl jsem s mnohými a mnohými snílky na stejných křížovatkách. Uzamkl jste se před světem, shromáždil jste bohy kolem sebe

W. B. Yeats

a nevrhnete-li se jim k nohám, budete vždy pln ochablosti a kolísavého předsevzetí, neboť člověku třeba zapomenouti, že jest bídným ve vřavě a hluku davu v tomto světě a v čase, nebo hledati mystického spojení s množstvím, které řídí tento svět a čas.“ A pak zamumlal něco, čeho jsem nezaslechl a jakoby někomu, jehož jsem neviděl.

Na chvíli zdálo se, že pokoj se zatemňuje, jako bývalo, když chystal se provésti nějaký zvláštní pokus, a v temnotě pávi na dveřích zdáli se svítiti barvou živější. Setřásl jsem ilusi, která vyvolána byla jen pamětí a šerem dýmu kadidla, neboť nechtěl jsem připustiti, že by mohl přemoci rozum můj, nyní dospělý, a řekl jsem: „I kdybych přiznal, že potřebuji duchovní víry a nějaké bohoslužby, proč bych chodil do Eleusiny, a ne na Kalvarii?“ Nahnul se ku předu a začal mluvit s intonací lehce rytmickou, a když mluvil, bylo mi zase zápasiti se stínem jakoby nějaké noci starší než noc slunce, který začínal kaliti světlo svíček a zhasínati světélka na rohu rámců obrazových a na bronzových božstvech a měniti modř kadidla v modř fialovou, kdežto pávy nechával třpytiti se a zářiti, jako by každá jednotlivá barva byla živým duchem. Upadl

R o s a A l c h e m i c a

jsem v blouznění podobné snu, v němž slyšel jsem ho mluvití jakoby z dálky. „A přece není ani jednoho, kdo by se stýkal jen s jediným bohem“, pravil, „a čím déle člověk žije obrazotvorností a zjemnělým rozumem, tím více bohů potká a mluví s nimi a tím více dostává se v moc Rolandovu, který v údolí roncesvalleském zatroubil posledním tónem tělesné vůle a radostí, a Hamleta, jenž viděl je hynouti a vzdychal, a Fausta, jenž ohlížel se po nich ve světě sem a tam a nemohl jich nalézt, a v moc všech těch nesčetných božstev, která vzala na sebe duchovní těla v myslích moderních básníků a romanopisců, a v moc starých božstev, která od dob renaissance nabyla všeho ze svého starého uctívání kromě oběti ptáků a ryb, vůně věnců a dýmů kadidla. Dav myslí, že lidstvo vytvořilo tato božstva a že je může zase zničit; my však, kdo viděli jsme je přecházeti v řinčivé zbroji a měkkých rouchách a slyšeli je mluvití hlasy zřetelnými, když jsme leželi u vytržení, podobném smrti, víme, že neustále tvoří a ničí lidstvo, jež v pravdě jest jen chvěním jejich rtů.“

Povstal a začal přecházeti sem tam a v mém bdělém snu stal se člunkem, tkajícím ohromnou fialovou tkaninu, jejíž řasy začaly naplňovati

W. B. Yeats

pokoj. Zdálo se, že pokoj stal se nevysvětlitelně tichým, jako by vše mimo tkaninu a tkajícího bylo na kraji světa. „Přišli k nám, přišli k nám“, začal zase hlas, „všichni, kdo byli kdy ve vašem snění, všichni, s nimiž jste se setkal v knihách. Tu je Lear, hlavu máje ještě mokrou od bouřky, a směje se, že jste pokládal sebe za bytost existující a jej, jenž jest věčným bohem, za stín; je tu Beatrice se rty napolo rozevřenými v úsměvu, jako by všechny hvězdy chystaly se zhynouti ve vzdechu lásky; je tu matka Boha pokory, jenž rozestřel tak veliké kouzlo nad lidmi, že pokoušeli se vylidniti srdce svá, aby vládl sám, ale v ruce své drží růži, jejíž každý lupen jest bohem; a tu, ó, hbitě přichází Afrodite, zastíněná soumrakem, padajícím s perutí nesčetných vrabců, a u nohou jejích jsou holubice sivé a bílé.“ Uprostřed svého snu viděl jsem, jak natáhl levou ruku a přejížděl po ní pravicí, jako by hladil křídla holubic. Učinil jsem násilný pokus, který zdál se trhati mne ve dvě, a řekl jsem s nucenou rozhodností: „Chtěl byste mne unésti v neurčitý bezmezný svět, který naplňuje mne hrůzou, a přece muž jest mužem velikým právě potud, pokud dokáže, aby mysl jeho odrážela vše s přesností lhostejnou jako zrcadlo.“

R o s a A l c h e m i c a

Zdalo se, že se ovládám úplně a pokračoval jsem, prudčeji však : „Přikazuji vám, abyste mne opustil ihned, neboť vaše myšlenky a fantasie jsou jen preludy, jež vkrádají se jako vrtochy v civilisace, když začínají upadati, a v myslí, když začínají chřadnouti.“ Náhle rozlobil jsem se a chopiv se a l e m b i k u na stole, chtěl jsem vstáti a udeřiti ho jím, když pávi na dveřích za ním zdáli se nabývati rozměrů ohromných. A tu a l e m b i c vypadl mi z prstů a byl jsem zatopen přílivem peří zeleného, modrého a bronzového, a když jsem bez naděje zápasil, slyšel jsem z dálky hlas, pravící : „Náš mistr Avicenna napsal, že všečen život vzniká z rozkladu.“ Třpytící se peří zakrylo mne nyní docela a věděl jsem, že zápasil jsem po sta let a nakonec byl přemožen. Klesal jsem do hloubky, když zeleň, modř a bronz, jež zdály se plniti svět, staly se mořem plamenů a unesly mne, a když jsem byl unášen vírem, slyšel jsem hlas volati nad hlavou: „Zrcadlo zlomeno je ve dva kusy“, a druhý hlas odpovídal: „Zrcadlo zlomeno ve čtyři kusy“ a vzdálenější hlas zvolal s jásavým výkřikem: „Zrcadlo zlomeno v kusy nesčetné.“ A pak množství bledých rukou sahalo po mně a podivné něžné tváře skláněly se nade mnou a hlasy polo

lkajíce polo laskajíce pronášely slova, jež zapomenuta byla ve chvíli, kdy byla vyslovena. Byl jsem pozdvihován z přívalu plamenů a cítil jsem, jak se rozplývají mé vzpomínky, mé naděje, mé myšlenky, má vůle. Pak zdálo se, že vystupují nesčetnými zástupy bytostí, které, jak jsem chápal, byly nějak jistější než myšlenky, každá zahalena ve věčný svůj okamžik, v dokonalé zdvižení ruky, v kroužek rytmických slov, ve snění se zamlženými očima a polozavřenými víčky. A potom minul jsem tyto podoby, které byly tak krásné, že skoro přestaly existovati, a podstoupiv podivné nálady, melancholické tíži mnoha světů, přešel jsem v onu Smrt, jež jest Krásou samou, a v onu Samotu, po níž všechny zástupy touží bez ustání. Vše, co kdy žilo, zdálo se přicházeti a dlíti v srdci mém a já v srdci jeho, a nikdy nebyl bych opět poznal smrtelnosti nebo slz, kdybych náhle nebyl sklesl z jistoty vidění v nejistotu snu a nestal se kapkou roztaveného zlata, padající nesmírnou rychlostí nocí, zdobenou hvězdami, a všude kolem mne melancholické vítězoslavné kvílení. Padal jsem, padal a padal a pak kvílení bylo jen kvílením větru v komíně a probudil jsem se skláněje se nad stolem, hlavu maje opřenu rukama. Viděl jsem

R o s a A l c h e m i c a

alembic kolébati se se strany na stranu ve vzdáleném koutě, kam se zakutálel, a Michaela Robartesahledícího namne a čekajícího. „Půjdu, kamkoli chcete“, řekl jsem, „a učiním, cokoli mi přikážete, neboť byl jsem s věcmi věčnými.“ „Věděl jsem“, odvětil, „že nezbytně odpovíte, jak jste odpověděl, když jsem slyšel, jak bouře začíná. Třeba, abyste šel do veliké dálky, neboť bylo nám kázáno vystavěti chrám svůj mezi čistým množstvím u vln a nečistým množstvím lidí.“

III.

Nemluvil jsem, když jsme jeli opuštěnými ulicemi, neboť mysl má byla podivně prázdná všech obvyklých myšlenek a zkušeností; zdálo se, jako by byla vytržena ze světa určitého a vržena nahá na moře bez břehů. Byly chvíle, kdy se zdálo, že vidění již již se vrací, a napolo jsem si připomínal u vytržení radosti nebo žalosti, zločiny a činy hrdinské, štěstí a neštěstí, nebo začínal jsem přemítati s náhlým zabušením srdce o nadějích a hrůzách, touhách a snahách, cizích mému životu, spořádanému a opatrnému.

A pak probouzel jsem se, chvěje se hrůzou při pomýšlení, že jakási veliká, lehká bytost prošla mou myslí. Trvalo opravdu dni, než tento pocit zmizel docela, ba i nyní, kdy vyhledal jsem útočiště v jediné určité víře, cítím velikou shovívavost k lidem s rozervanými osobnostmi, kteří scházejí se v kaplích a shromážděných místech pokoutních sekt, poněvadž také já jsem pocítil, jak ustálené zvyky a zásady rozplývají se před mocí, která byla *hysterica passio* nebo, chcete-li, čirým šílenstvím, byla však tak mohutná ve svém melancholickém vytržení, že třesu se, aby neprobudila se znova a nevypudila mne z míru nedávno nalezeného.

Když jsme dojeli za šera na velikou, polo-prázdnou stanici, zdálo se mi, že jsem změněn tak, že jsem nebyl více, než člověk jest, chvilkou hrozící se věčnosti, věčnosti však, která pláče a směje se nad chvilkou. A když jsme odjeli a Michael Robartes usnul, což učinil brzo, jeho spící tvář, v níž nebylo památky po všem tom, co mnou tak otřásl a nedávalo mi nyní usnouti, zdála se mé rozrušené mysli spíše maskou než tváří. Zmocnila se mne fantastická myšlenka, že člověk za ní rozplynul se jako sůl ve vodě, a že se smála a vzdychala, vyzývala a hrozila,

R o s a A l c h e m i c a

jak jí kázaly bytosti vyšší nebo nižší než člověk. „To vůbec není Michael Robartes ; Michael Robartes jest mrtev ; zemřel před desíti, snad před dvacíti lety“, opakoval jsem si stále. Upadl jsem nakonec v horečný spánek, probouzeje se občas, když jsme uháněli kolem některého městečka, jehož břidlicové střechy leskly se dosud vlhkem, nebo kolem tichého jezera, svítícího v chladném světle ranním. Byl jsem příliš zabrán, abych se zeptal, kam jedeme, nebo abych si všiml, jaké lístky koupil Michael Robartes, ale poznal jsem nyní podle směru, kde slunce vycházelo, že jedeme na západ ; ihned také jsem poznal dle toho, jak stromy nabyly podoby otrhaných žebráků, spěchajících s hlavami sehnutými směrem k východu, že blížíme se západnímu pobřeží. Hned na to spatřil jsem mezi nízkými pahorky po levici moře, jehož chmurná šed' roztráštěna byla v bílé skvrny a čáry.

Když jsme vystoupili z vlaku, bylo nám, jak jsem viděl, jíti ještě kus cesty a vykročili jsme, zapínajíce pevně kabáty, neboť vítr byl ostrý a prudký. Michael Robartes mlčel a zdálo se, že velmi rád přenechává mne mým myšlenkám. Když jsme kráčeli mezi mořem a skalnatým svahem velikého mysu, uvědomil jsem si opět do-

konale, jaký otřes utrpěly všechny mé obvyklé způsoby myšlení a cítění; nestala-li se opravdu nějaká záhadná změna v podstatě mé mysli, neboť šedé vlny, korunované uhánějící pěnou, staly se částí překypujícího fantastického života vnitřního. A když Michael Robartes ukázal na čtverhranný dům starobylého vzezření, v jehož závětrí byla menší a novější budova, vystavěná docela na konci pobožené a téměř opuštěné hráze, a pravil, že to jest chrám Alchemické růže, zmocnila se mne fantastická myšlenka, že moře, které ji halilo sprchami bílé pěny, hlásilo se k ní jako části nějakého nekonečného a vášnivého života, který začal zápasiti s našimi spořádanými a opatrnými dny a chystal se potopiti svět v noc tak temnou, jako byla ta, která přišla po úpadku klassického světa. Část mého ducha pošklebovala se této fantastické hrůze, ale druhá část, která dosud napolo byla ponořena u vidění, naslouchala srážce neznámých vojsk a chvěla se hrůzou před nepochopitelným fanatismem, jenž tkvěl v těch šedých, vyskakujících vlnách.

Prošli jsme jen několik kroků po hrázi, když jsme narazili na starce, který patrně byl hlídačem, neboť seděl v překocném sudě blízko

R o s a A l c h e m i c a

místa, kde zedníci nedávno pracovali na trhlíně v hrázi, a před sebou měl svítilnu, jakou vidáme zavěšenu pod vozy kotlářů. Viděl jsem, že byl také „votéen“, jak říkají venkované, neboť shřebíku na okraji sudu visel růženec, a když jsem to spatřil, zachvěl jsem se a nevěděl jsem, proč jsem se zachvěl. Byli jsme několik yardů za ním, když jsem ho slyšel volati po gálsku: „Modláři, modláři, táhněte do pekel se svými čarodějnicemi a ďábly; táhněte do pekel, ať sledi zase se vrátí do naší zátoky.“ A po nějakou chvíli slyšel jsem ho zpola křičeti, zpola mumlati za námi. „Nebojíte se“, pravil jsem, „aby tento divoký rybářský lid nepodnikl něco zoufalého proti vám?“

„Já a moji přátelé“, odpověděl, „dávno jsme mimo lidské ublížení nebo pomoc, jsouce sloučení s duchy nesmrtelnými, a až zemřeme, bude to dokonání díla nejvyššího. Přijde doba i pro tyto lidi a budou obětovati parmici Artemidě nebo nějakou jinou rybu nějakému novému božstvu, nepostaví-li dokonce své chrámy z šedého kamene znova jejich božstva vlastní, Dagda se svým přetékačím kotlem, Lug se svým oštěpem, smočeným ve šťávu makovou, aby nevyrazil, dychtiv jsa boje, Aengus se třemi ptáky na ra-

meni, Bodb a jeho ryšavý pastýř vepřů a všechny ty hrdinské děti Dany. Vláda jejich nepřestala, nýbrž poněkud jen pozbyla síly, neboť Sidheové dosud letí v každém větru, tančí a hrají si a svádějí své nenadálé boje v každé roklině a na každém vrchu; nemohou však znova vystavěti svých chrámů, teprve až budou mučennictva a vítězství a snad ona bitva, dávno předpověděná v Údolí Černého vepře.“

Držice se těsně zdi, která táhla se po hrázi na straně k moři, abychom ušli ženoucí se pění a větru, který každou chvíli hrozil podraziti nám nohy, došli jsme mlčky až ke dveřím čtyřhranné budovy. Michael Robartes otevřel klíčem, na němž viděl jsem rez mnohých větrů slaných, a vedl mne prázdnou chodbou vzhůru po schodech, nepokrytých koberci do malého pokoje, kde kolem dokola stály police na knihy. Vysvětloval mi, že přinesou mi jídlo, ale jen ovoce, neboť třeba, abych zachoval mírný půst před obřadem, a zároveň knihu o učení a metodě řádu, nad níž strávití jsem měl, co ještě zbývalo denního světla zimního. Opustil mne potom, slíbiv, že se vrátí hodinu před obřadem. Začal jsem prohlížeti police s knihami a našel jsem alchemickou knihovnu z nejúplnějších, které

R o s a A l c h e m i c a

jsem kdy viděl. Byla tam díla Morienova, který halil své nesmrtelné tělo košilí žíněnou; Avicennova, který byl opilcem, ale přece ovládal nesčetné zástupy duchů; Alfarabiho, který vložil tolik duchů ve svou loutnu, že dle libosti mohl učiniti, aby lidé smáli se nebo plakali nebo upadali ve zhoubné vytržení; Lullova, který přeměnil se v podobu červeného kohouta; Flamelova, který s ženou svou Parnellou sestavil elixir před mnoha staletími a, jak se bájí, žije dosud v Arabii mezi derviši, a díla mnohých méně proslulých. Bylo tam velmi málo mystiků mimo mystiky alchemické a to, o čemž málo jsem pochyboval, pro zbožnou oddanost většiny jednomu Bohu a pro omezený smysl pro krásu, což Robartes považoval asi za následek nevyhnutelný. Zpozoroval jsem však úplnou řadu snímků spisů prorockých Williama Blackea, a to nejspíše pro zástupy, jež naplňovaly jeho obrázky a byly „jako veselé rybky na vlnách, když měsíc pije rosu“. Zahlédl jsem také mnoho básníků a prosaiků všech věků, ale jen těch, kteří byli poněkud unaveni životem, jak opravdu největší byli všude, a kteří vrhají nám svou obrazotvornost jako něco, čeho nyní již nepotřebují, kdy vystupují vzhůru ve svých vozech ohnivých.

Brzo na to zaslechl jsem zafukání na dveře; vstoupila žena a položila trochu ovoce na stůl. Soudil jsem, že kdysi byla sličná, ale tváře její byly zapadly něčím, co bych byl pokládal, kdybych ji byl viděl někde jinde, za rozdráždění smyslů a žízeň po rozkoši, kdežto beze vší pochyby bylo to rozechvění obraznosti a žízeň po kráse. Učinil jsem jí některou otázku o obřadě; nedostav však odpovědi mimo zavrtění hlavou, viděl jsem, že třeba mi očekávati zasvěcení mlčky. Když jsem pojedl, vešla zase a postavivši na stůl bronzovou skříňku, podivně pracovanou, rozžehla svíčky a odnesla talíře a zbytky. Jakmile jsem byl sám, obrátil jsem se ke skřínce a viděl jsem, že pávi Heřini rozprostírali své chvosty po stranách a po víku na pozadí, na němž byly veliké hvězdy, jakoby na dotvrzení, že nebesa jsou částí jejich slávy. Ve skřínce byla kniha, vázaná v pergamen a mající na pergameně jemnými barvami a zlatem provedenou různou alchemickou sčetnými oštěpy, vrhajícími se na ni, ale marně, jak patrně bylo z roztržitých hrotů těch, které byly lupenům nejbližší. Kniha byla psána na pergameně a krásnými, jasnými písmeny, s vtroušenými symbolickými obrazy a illuminacemi na způsob jako v *Splendor Solis*.

R o s a A l c h e m i c a

První kapitola líčila, jak šest učenců, původu keltského, oddalo se odděleně studiu alchemie a rozluštili jeden záhadu pelikána, druhý záhadu zeleného draka, jiný tajemství orla, jiný tajemství soli a rtuti. Co se zdálo řadou náhod, bylo však, jak kniha prohlašovala, působením mocí nadpřirozených, svedlo je v zahradě hostince na jihu Francie a když rozmlouvali spolu, přišla jim myšlenka, že alchemie jest destillací obsahu duše, až by byl připraven odložit smrtelné a obléci nesmrtelné. Proletěla sova, zastavivši jim nad hlavami v listech révoví a pak přišla stará žena, opírajíc se o hůl a usadivši se blízko nich navázala na myšlenku, kde přestali. Vyloživši všecku podstatu duchové alchemie a kázavši jim, aby založili řád Alchemické růže, odešla od nich, a když chtěli jíti za ní, nikde nebylo jí viděti. Ustavili se v řád, držíce své statky a konajíce své výzkumy společně a když nabyli zběhlosti v učení alchemickém, zjevení jim přicházela a odcházela a učila je tajemstvím vždy podivuhodnějším. Kniha pak přistupovala k výkladu tolika z těch tajemství, co začátečníku dovoleno bylo zvěděti, jednajíc nakonec a se značnou obšírností o nezávislé skutečnosti našich myšlenek, což bylo, jak prohlašovala,

učením, z něhož vycházela všechna pravdivá učení. Představujete-li si, pravila, podobu živé bytosti, ihned jest ovládnuta putující duší a chodí sem a tam, činíc dobro i zlo, až přijde chvíle její smrti; uváděla mnoho příkladů, které poskytnuty byly mnoha bohy. Eros je učil, jak tvořiti podoby, v nichž božská duše by mohla dlíti a všeptávati, co by chtěla, v mysli spící; Ate podoby, z nichž demonické bytosti mohly vlévati šílenství nebo nepokojné sny ve spící krev; Hermes učil, že když jste si usilovně představovali chřta u svého lože, chrt hlídal tam, až se probudíte, a odháněl všechny kromě nejmocnějších démonů, ale byla-li vaše představivost chabá, chrt rovněž bude chabý, démoni zvítězí a chrt brzo zahyne; Afrodite, že když jste utvořili silnou obrazotvorností houbici, korunovanou, zdobenou stříbrem, a kázali jí poletovati vám nad hlavou, její něžné vrkání učiní, že sladké sny o nesmrtelné lásce shrnou se a budou opatrovati spánek smrtelný; a všechna božstva právě tak zjevila mnoha výstrahami a nářky, že všechny mysli neustále rodí takové bytosti a vysílají je, aby působily zdraví nebo chorobu, radost nebo šílenství. Chcete-li dáti tvary zlým silám, pokračovala kniha, třeba,

R o s a A l c h e m i c a

abyste je udělali škaredé, vystrkující pysk žízni po životě, nebo rušící souměrnost těla břemeny života; ale božské síly objevovati se budou jen v podobách krásných, které takřka jsou jen podobami, jež chvějíce se mizejí, ztrácejí bytí, halí se u věčnou ekstasi a ženou se s očima napolo zavřenýma v uspávající ticho. Duše netělesné, které sestoupily v tyto podoby, byly tím, čemu lidé říkají nálady, a způsobily všechny veliké změny ve světě; neboť zrovna jako kouzelník nebo umělec mohl je přivolati, kdy chtěl, tak mohly vyvolati z mysli kouzelníkovy nebo umělcovy, nebo byly-li démony, z mysli šílencovy nebo nešlechtníkovy, kterou postavu chtěly, a jeho hlasem a jeho posunky působiti v svět. Takto vykonány byly všechny veliké události; nálada, božstvo, nebo démon sestoupili nejprve v mysli lidí jako slabý vzdech a proměňovali pak jejich myšlenky a jejich činy, až vlasy, které byly plavé, zčernaly a vlasy, které byly černé, zplavěly a říše posouvaly své hranice, jako by byly jen hromadami navátého listí. Zbytek knihy obsahoval symboly tvaru, zvuku a barvy a přidělování jich božstvům a démonům tak, aby zasvěcenec mohl utvořiti postavu pro každé božstvo a každého démona a býti

W. B. Yeats

tak mocným jako Avicenna mezi těmi, kteří žijí pod kořeny slz a smíchu.

IV.

Dvě hodiny po západu slunce Michael Robartes se vrátil a řekl mi, že bude mi naučiti se krokům nadmíru starobylého tance, ježto dříve, než může býti vykonáno mé zasvěcení, měl jsem po třikráte účastniti se magického tance, neboť rytmus jest prý kolem věčnosti, na kterém jedině možno jest zlomiti pomíjející a náhodné a osvoboditi ducha. Viděl jsem, že kroky, které byly dosti jednoduché, podobaly se jistým antickým tancům řeckým a poněvadž ve svém mládí býval jsem dobrým tanečníkem a mistrem v mnoha zvláštních gálských tancích, brzo jsem si je zapamatoval. Oděl pak mne a sebe v úbor, který svým střihem připomínal Řecko i Egypt, svou šarlatovou barvou však vášnivější život než jejich, a vloživ mi do rukou malou bronzovou kaditelnici bez řetízků, provedenou na způsob růže nějakým moderním umělcem, řekl mi, abych otevřel malé dveře naproti těm, jimiž jsem vstoupil. Položil jsem

R o s a A l c h e m i c a

ruku na kliku, ale v té chvíli, když jsem tak učinil, dým kadidla, podporován jsa možná svým tajemným kouzlem, způsobil, že opět upadl jsem ve snění, ve kterém se mi zdálo, že jsem maskou, ležící na pultě malého orientálního krámu. Mnoho osob s očima tak jasnými a klidnými, že jsem věděl, že jsou více než lidské, vstoupilo a zkoušelo mne na své tváře, ale nakonec hodily mne do kouta s tichým smíchem; ale vše to přešlo ve chvíli, neboť když jsem se probudil, ruka má byla pořád ještě na klice. Otevřel jsem dveře a octl jsem se v podivuhodné chodbě, po jejíchž stranách byla četná božstva, provedená mosaikou, ne méně krásnou, než jest mosaika v baptisteriu v Ravenně, krásy však méně přísné; převládající barva každého božstva, která jistě byla barvou symbolickou, opakovala se na lampách, jež visely se stropu, zvláště vonící lampa před každým božstvem. Sel jsem dále, obdivuje se nad míru tomu, jak tito nadšenci mohli vytvořiti tolik krásy na místě tak vzdáleném, napolo nakloněn jsa uvěřiti v hmotnou alchemii při pohledu na tolik skrytého bohatství, a kaditelnice plnila vzduch, jak jsem krácel, kouřem barvy stále se měnící.

Zastavil jsem se před dveřmi, na jejichž bron-

zových výplních vypracovány byly veliké vlny, v jejichž stínech lehce naznačeny byly hrozné tváře. Zdálo se, že ti, kdo byli za dveřmi, zaslechli naše kroky, neboť hlas volal: „Jest dokonáno dílo neporušitelného ohně?“ a ihned Michael Robartes odpověděl: „Dokonalé zlato vyšlo z a t h a n o r u.“ Dveře se rozlétly a octli jsme se ve velikém okrouhlém pokoji a mezi muži a ženami, tančícími zvolna v šarlatových rouchách. Na stropě byla ohromná růže, provedená mosaikou a na stěnách kolem, taktéž mosaikou, boj bohů a andělů, bohové třpytící se jako rubíny a safíry a andělé jedné šedi, poněvadž, jak zašeptal Michael Robartes, zřekli se svého božství a zanechali odhalování svých vlastních srdcí z lásky k Bohu pokory a smutku. Pilíře nesly strop a tvořily jakési kruhovitě podloubí a každý pilíř byl sloupem z neurčitých postav, jak se zdálo, božstev větru, která vznášela se jako ve vířivém tanci prudkosti více než lidské a hrála na píšťaly a cymbály, a ze skupin těchto postav nataženy byly ruce a v rukách těch byly kaditelnice. Bylo mi řečeno, abych vložil svou kaditelnici také do takové ruky, zaujal své místo a tančil, a když jsem se obrátil od pilíře k tančícím, viděl jsem, že podlaha byla

R o s a A l c h e m i c a

ze zeleného kamene a že uprostřed na ní byl obraz bledého Krista na bledém kříži. Tázal jsem se Robartesa, co to znamená, a řekl mi, že chtějí „rušiti Jeho jednotu množstvím svých noh“. Tanec se splétal ke středu a ven, sleduje tvary lupenů na podlaze, které napodobovaly lupeny růže nahoře, a to za zvuků skrytých nástrojů, jež snad byly tvaru antického, neboť nikdy neslyšel jsem podobných. Tanec byl každé chvíle vášnivější, až se zdálo, že všechny větry světa probudily se pod našima nohama. Unavil jsem se brzo a stanul jsem pod pilířem, pozoruje, jak se blíží a vzdalují tyto postavy, podobné plamenům, až jsem postupně klesal v polosnění, z něhož jsem byl probuzen vida, jak lupeny veliké růže, která již nevypadala jako mosaika, snášely se zvolna vzduchem, obtížným kadidlem, a klesající přeměňovaly se v podobu živých bytostí krásy nevšední. Stále ještě jsouce nejasné a mlhovité, začaly tančiti a tančice nabývaly podoby určitější a určitější, tak že jsem mohl rozeznávati krásné tváře řecké a vznešené tváře egyptské a tu a tam označiti božstvo dle berly v jeho ruce nebo dle ptáka vznášejícího se nad jeho hlavou. A brzo každá noha smrtelná tančila vedle bílé nohy nesmr-

telníkovy, a v kalných očích, jež hleděly v nezkalené temné oči, viděl jsem lesk nejkrásnější žádosti, jako by byly našly na konec po nezměrném putování ztracenou lásku svého mládí. Někdy, ale jen na chvílku, viděl jsem nejasnou osamělou postavu s obličejem zahaleným, nesoucí nejasnou pochodeň, mihnouti se mezi tančícími, ale jen jako sen ve snu, jako stín stínu, a viděl jsem pochopením, prýstícím se z hlubšího pramene, než jest myšlenka, že to byl Eros sám a že jeho tvář byla zahalena, poněvadž žádný muž ani žádná žena od počátku světa nepoznali kdy, co láska jest, ani nepohleděli v jeho oči, neboť Eros sám z božstev jest úplně duchem a skrývá se ve vášně, jež nejsou jeho podstaty, chce-li obcovati se srdcem smrtelným. Tak miluje-li člověk ušlechtilé, poznává lásku nekonečným soucitem, nevýslovnou důvěrou, neustávající sympathií; a miluje-li nízce, prudkou žárlivostí, náhlou nenávistí a neukojitelnou žádostí; ale lásky nezahalené nepozná nikdy. Když jsem si toto myslil, hlas na mne zavolal z postav šarlatových: „Do kola! nikoho není, bez něhož bychom se obešli při tanci; do kola, do kola! aby bohové mohli si stvořiti těla z podstaty našich srdcí.“ A dříve než jsem

R o s a A l c h e m i c a

mohl odpovědět, zmocnil se mne tajemný příval vášně, jež zdála se duší tance, hýbající se v našich duších, a ani se nepoddáváje, ani neodporuje, unesen jsem byl v kolo. Tančil jsem s nesmrtelnou vznešenou ženou, jež ve vlasech měla černé lilie, a její zasněný pohyb zdál se obtížen věděním hlubším, než jest temnota mezi hvězdou a hvězdou, a láskou jako jest láska, jež dýchala nad vodami. A když jsme tančili dál a dál, kadidlo proudilo nad námi a kolem nás, zakrývající nás jako v srdci světa, a zdálo se, že věky míjejí, bouře se rozpoutávají a hynou v řasách našich rouch a v jejích těžkých vlasech.

Znenadání připomněl jsem si, že víčka jejích očí nikdy se nezachvěla a že její lilie neuronily ani lupenu černého, ani se neposunuly se svého místa, a pochopil jsem s velikou hrůzou, že tančím s bytostí, která byla více nebo méně než lidská a která vypíjela mi duši jako býk vypíjí kaluž při cestě. A klesl jsem a temnota rozeštréla se nade mnou.

Procitl jsem náhle, jako by mne bylo něco zbudilo, a viděl jsem, že ležím na podlaze hrubě natřené, a na stropě, který nebyl příliš vysoko, že jest hrubě malovaná růže a kolem mne na stěnách nedokončené obrazy. Pilíře a kadtelnice zmizely a blízko mne leželo asi dvacet osob spících, zahalených v zcuchaná roucha a obličej jejich, obrácené vzhůru, zdály se mi podobny prázdným škraboškám; chladný úsvit padal na ně dolů z vysokého okna, kterého jsem si před tím nevšiml, a venku hučelo moře. Spatřil jsem Michaela Robartesa, ležícího nedaleko, a vedle něho překocanou misku z tepaného bronzu, která vypadala, jako by v ní bylo bývalo kadidlo. Když jsem tak seděl, zaslechl jsem náhle hluk rozzlobených hlasů mužských i ženských, jenž mísil se v hukot moře; vyskočiv šel jsem rychle k Michaelu Robartesovi a snažil jsem se vyburcovati ho ze spaní. Chopil jsem se ho za rameno a pokoušel jsem se pozdvihnouti ho, ale klesl zpět a vzdechl slabě. Hlasy stávaly se hlasitějšími a zlostnějšími a rozlehlo se dunění těžkých ran do dveří, které šly na hráz. Najednou zaslechl jsem zvuk tříšticího se

dřeva, poznal jsem, že dveře začínají povolovati, a běžel jsem k dveřím pokojovým. Vyrázil jsem je a dostal jsem se do chodby, jejíž ochozená prkenná podlaha skřípěla pod mýma nohama; našel jsem v chodbě jiné dveře, které vedly do prázdné kuchyně; vcházeje dveřmi zaslechl jsem rychle za sebou dvojí praskot a poznal jsem po náhlém dupotu a hulákání, že vyraženy byly dovnitř dveře, které vedly na hráz. Vyběhl jsem z kuchyně na dvorek, odtud dolů po několika stupních na šikmém svahu hráze, obráceném k moři, a od stupňů lezl jsem podél okraje vody, při čemž v uších mi zněly rozlícené hlasy. Tato část hráze byla teprve nedávno znovu obložena žulovými kvádry, takže byla skoro úplně prostá chaluh; když jsem však přišel na část starou, viděl jsem, že je tak kluzká zelenými chaluhami, že bylo nezbytno vylézt nahoru na vozovou cestu. Pohlédl jsem směrem ke chrámu Alchemické růže, kde rybáři a ženy ještě hulákali, ač poněkud slaběji, a viděl jsem, že nikdo nebyl u dveří nebo na hrázi; ale když jsem se díval, hlouček vyhrnul se ze dveří a začal sbírat kameny, kde byly nahromaděny a připraveny, aby byly položeny pod balvany žulové, až by bouře zase pobořila hráz. Když jsem tak stál, pozoro-

ruje zástup, stařec, myslím, že to byl „votéen“, ukázal na mne, zaječel cosi a zástup zbledl, neboť všichni obrátili obličej ke mně. Utíkal jsem a bylo dobře pro mne, že veslaři méně dokáží nohama, než rukama a tělem; leč přece sotva jsem slyšel, utíkaje, ženoucí se za mnou kroky nebo rozlícené hlasy, neboť zdálo se, že mi nad hlavou vzduchem zní mnoho hlasů jásavých a bědujících, které zapomenuty byly ve chvíli, kdy se ozvaly, jako zapomíná se sen.

Jsou okamžiky i nyní, kdy se mi zdá, že slyším ty hlasy jásavé a bědující, a kdy neurčitý svět, který jen napolo ztratil svou vládu nad mým srdcem a mým rozumem, jako by se strožil domáhati se vlády úplné. Ale nosím růženec kolem krku a když slyším ty hlasy nebo zdá se mi, že je slyším, přitisknu jej k srdci a pravím: „Ten, jehož jméno jest legion, stojí u našeho prahu šále naše rozumy důvtipem a lichotě srdcím našim krásou, a nemáme naděje než v Tebe.“ A pak boj, jenž jindy zuřívá ve mně, ztichne a v nitru mi zavládne mír.

DESKY ZÁKONA

I.

„Dovolíte mi, Aherne“, pravil jsem, „abych se vás otázel po něčem, po čem jsem se vás chtěl tázati již léta, a neotázel, poněvadž jsme se sobě téměř odcizili? Proč jste odmítl státi se knězem, a skoro v poslední chvíli? Když jsme spolu žili, vy a já, nedbal jste ani o víno, ženy ani o peníze a neměl jste myšlenek pro nic mimo teologii a mystiku.“ Číhal jsem při obědě na chvíli, až bych se otázel, a odvážil jsem se nyní, poněvadž odložil poněkud zdrželivost a lhostejnost, která od posledního návratu jeho z Itálie zabrala místo bývalého našeho důvěrného přátelství. Právě před tím otázel se mne také po některých soukromých a téměř posvátných věcech, a moje upřímnost zasluhovala, myslil jsem, podobné upřímnosti od něho.

Když jsem začal mluvit, zdvihal ke rtům sklenici onoho starého vína, které tak dobře dovedl vybírat a jehož si vážil tak málo, a zatím, co jsem mluvil, postavil ji zvolna a zamyšleně na stůl a držel ji tam, takže tmavorudý její svit zabarvoval jeho dlouhé jemné prsty. Dojem jeho tváře a postavy, jaké byly tehdy, dosud je ve mně živý a nelze ho oddělit od dojmu jiného a fantastického: dojmu člověka, držícího plamen ve své holé ruce. V té chvíli byl mi nejvyšším typem našeho plemene, které, vystoupilo-li nad formalism polovzdělání a racionalismy konvenčního tvrzení a zamítání, nebo kleslo-li pod něj, odvrací se, nezaslepily-li mne naděje mé o světě a Církvi, od možných tužeb a intuicí k tužbám tak bezuzdným, že nemůže jich obsáhnouti žádná nádoba lidská, intuicím tak nehmotným, že oheň jejich náhlý a vzdálený zanechává těžkou tmou kolem rukou a nohou. Měl povahu, která je půl mnichem, půl dobrodruhem a nezbytně převrací čin v snění a snění v čin; a pro takové není řádu, není účelnosti, není spokojenosti v tomto světě. Když on a já byli jsme studenty v Paříži, náleželi jsme k malé skupině, která věnovala se hloubání o alchemii a mystice. Jsa většinou ortodoxnějším ve svých míněních než Michael Robartes,

D e s k y Z á k o n a

předstihl ho podivínskou nenávistí všeho života, a tato nenávist našla svůj výraz v podivném paradoxu — vypůjčeném zpolovice od některého fanatického mnicha, zpolovice vynalezeném jím samým, — že krásná umění seslána byla v svět, aby zničila národy a nakonec život sám, rozsévající všude bezmeznou tužbu jako pochodně, vržené v hořící město. Tato myšlenka v oné době nebyla, myslím, více než paradoxem, znakem pýchy mládí, a teprve po jeho návratu do Irska zasáhlo jej kvašení víry, které přichází na naše lidi, když znova se probudí jejich život imaginativní.

Hned potom vstal, pravě: „Pojďte, ukáži vám, neboť vy aspoň pochopíte“, a vzav svíce se stolu, svítil mi do dlouhé, dlážděné chodby, vedoucí k jeho soukromé kapli. Prošli jsme mezi podobiznami jezuitů a kněží, — z nichž někteří proslavili se nemálo, — jež rodina jeho dala Církvi, a rytinami a fotografiemi obrazů, které ho zvláště dojímaly, a několika málo malbami, které dovolilo mu koupiti na jeho cestách malé jeho jmění, nastavované nuzáckým téměř zdržováním se věcí, po nichž touží většina lidí. Obrazy, které jsem znal nejlépe, neboť visely zde nejdéle, ať reprodukce nebo originály, byly ze Školy sien-

ské, kterou studoval dlouhou dobu, tvrdě, že ona jediná ze všech škol světa malovala ne svět, nýbrž co se zjevuje světcům v jejich snech a viděních. Jediní Sienští mezi všemi Italy, říkával, nedovedli nebo nechtěli představitipýchy života, radosti ze hbitého pohybu nebo vznosné síly nebo smyslného těla. Tak málo zajímaly je tyto věci, že často se zdálo, jako by vůbec nebylo lidského těla pod rouchem světcovým, ale dovedli představitihlavou skloněnou nebo tváří vzhůru obrácenou úctu před věčností, jak toho nedovedl nikdo jiný, a nejšťastnější byli, když člověčenstvo scvrklo se v malou skupinu, jež v silhouetách se vznášela nad zlatou propastí, jako by vidávali svět obyčejně zdálky. Když jsem velebil nějakou školu, která hlouběji se vnořila v život, přiznával se, že v oněch temných obrysech objevuje silnější emoci, než zná život. „Postavte i Francesku, jenž tak hluboce cítil nadmyslno“, říkával, „vedle díla sienského a najdete tlumenou nečistotu v jeho zbožné úctě, nádech přízračné hrůzy, kde nejlépe láska a pokora by byly bývaly všim.“ Často mi mluvil o své naději, že naplňuje ducha svého těmi svatými obrazy, dokáže toho, aby nakonec dospěl vidění a ekstase, a o zklamání svém, že nedostává se

mu nikdy více než snů, krásy podivné a porušené. Ale nedávno přidal obrazy druhu zcela jiného, francouzské obrazy symbolistické, které koupil za několik liber od malířů málo známých, anglické a francouzské obrazy školy anglických praerafaelitů, a tu zastavil se na chvíli a řekl: „Změnil jsem svůj vkus. Jsem okouzlen poněkud proti své vůli těmito tvářemi, kde nacházím bledost duší, chvějících se mezi vzrušením těla a vzrušením ducha, a krajinami, které jsou vytvořeny zesílením temnosti a nespořádaností přírody. Tyto krajiny nenabádají obrazotvornosti k energiím svatosti, nýbrž jako k orgaistickému tanci a prorockému šílenství.“ Viděl jsem s jistou mrzutostí nové obrazy, kde staré často působily, že tato dlouhá, šedá, pochmurná, prázdná chodba, plná ozvěn, stávala se mým očím předsíní věčnosti.

Téměř každá jednotlivost kaple, do které jsme vstoupili úzkými gotickými dveřmi, jejichž práh byl do hladka ochozen tajnými ctiteli v dobách protivenství, byla mi živě v paměti; neboť bylo to v této kapli, kdy poprvé, a jsa teprve chlapcem, byl jsem pohnut duchem středověku, jenž je nyní, myslím, panujícím vlivem v mém životě. Jediná věc, která zdála se novou, byla čtver-

hranná, bronzová skříň, jež stála na oltáři před šesti nerozžatými svícemi a ebenovým křížem, a byla udělána jako ony, které se dělávaly za starých dob z drahocennějších látek, aby uzavíraly Písmo svaté. Aherne posadil mne na dubovou lavici a pokloniv se hluboko před křížem, vzal bronzovou skříňku s oltáře a usedl vedle mne, skříňku maje na kolenou.

„Zapomněl jste možná“, pravil, „většinu z toho, co jste četl o Joachimu de Floris, neboť je málo více než pouhým jménem i sčtělým. Byl opatem v Cortale v dvanáctém století a je nejlépe znám svým proroctvím v knize, zvané *Expositio in Apocalypsin*, že minulo Království Otcovo, že trvá Království Synovo a že Království Ducha teprve přijde. Království Ducha mělo býti úplným vítězstvím Ducha, nazýval jej *spiritualis intelligentia*, nad mrtvou literou. Měl mnoho stoupenců mezi přísnějšími františkány a tito byli obžalováni, že mají tajnou knihu jeho, zvanou *Liber inducens in Evangelium aeternum*. Opět a opět skupiny visionářů byly obžalovány, že mají tuto hroznou knihu, v níž tajila se volnost renaissance, až nakonec papež Alexander IV. našel ji a vrhl v plameny. Mám zde poklad největší, jež chová svět.

D e s k y Z á k o n a

Mám opis této knihy a hledte, jací velicí umělci udělali šaty, v něž je zahalena. Větší část knihy jest illuminována ve stylu byzanckém, o nějž dnes dbá tak málo lidí, který mne však dojíká, poněvadž se zdá, že tito vysocí, vyhublí andělé a svatí mají méně vztahu ke světu kolem nás než k abstraktnímu vzoru splývajících čar, které ukazují na obrazotvornost, zabranou v kontemplaci věčnosti. I když nemáte rád umění tak formálního, nemůžete jinak než viděti, že dílo, v němž je tolik zlata a které má onu barvu nachovou, v níž jest rozpuštěné zlato, ve své době bylo ceněno vysoce. Ale teprve za renaissance byla jí věnována práce, která ji učinila věci neocenitelnou, již jest. Dřevěné desky pouzdra ukazují astrologickými allegoriemi, malovanými na nich, jakož i slohem malby samotné, na některého umělce ze školy Franceska Cossiho z Ferrary, ale zlaté spony a kování, jak se ví, jsou dílem Benvenuta Celliniho, jenž udělal také bronzovou skříňku a pokryl ji bohy a démony, jejichž oči jsou zamhouřeny na znamení zahloubanosti ve světlo vnitřní.“

Vzal jsem knihu do rukou a začal jsem převraceti zlacené, pestré stránky, přidržuje je blízko ke svíci, abych rozeznal složení papíru.

„Kde jste nabyl této obdivuhodné knihy?“ řekl jsem. „Jest-li pravá, — nemohu toho posouditi při tomto světle — objevil jste věc z nejdrahocennějších ve světě.“

„Jest jistě pravá“, odvětil. „Když originál byl zničen, jediný opis jen zůstával a byl v rukou loutnisty florenckého, a od něho přešel na jeho syna a tak z pokolení na pokolení, až dostal se loutnistovi, jenž byl otcem Benvenuta Celliniho, od Benvenuta Celliniho onomu kardinálu ferrarskému, který vyprostil ho z vězení, a od něho nemanželskému synu, dále pak od pokolení k pokolení a historie jeho putování vyvíjela se dále, až se dostal v držení rodiny Aretinovy a tak Giulio Aretinovi, umělci, kovopracovníku a žáku kabalistických heresí Pica della Mirandola. V Římě strávil mnoho nocí se mnou rozebíraje filosofii, a nakonec získal jsem jeho důvěru tak dokonale, že ukázal mi toto, svůj největší poklad, a vida, jak velice jsem si knihu cenil, a cítě, že stárne a že její učení již mu neprospěje, prodal mi ji za peníz neveliký, uvážíme-li její velikou vzácnost.“

„Jaké jest v ní učení?“ pravil jsem. „Nějaké středověké, malicherné rozumování o povaze Trojice, které dnešního dne jest jen k tomu, aby

D e s k y Z á k o n a

nám ukázalo, jak mnoho věcí, jež kdysi hýbaly světem, je nedůležitéto pro nás?“

„Nikdy nedovedl jsem přiměti vás, abyste pochopil“, řekl vzdechnuv, „že nic není nedůležitéto ve víře, ale i vy připustíte, že tato kniha jde k jádru. Vidíte desky, na nichž napsána byla po latinsky přikázání?“ Pohlédl jsem na konec místnosti naproti oltáři a spatřil jsem, že zmizely ony dvě mramorové desky a že místo jejich zabraly dvě prázdné desky ze slonoviny, jako veliké kopie tabulek, které dáváme nad své psací stolky. „Smetla přikázání Otcova“, pokračoval, „a zatlačila přikázání Synova přikázáními Duchu Svatého. První kniha nazvána jest *Fractura Tabularum*. V kapitole první uvádí jména velikých umělců, kteří udělali si věci řezané a podoby mnohých věcí, klaněli se jim a sloužili jim; druhá jména velikých učenců, kteří jméno Pána Boha svého brali nadarmo, a ona dlouhá třetí kapitola, ozdobená symbolickými obrazy svatých tváří a mající křídla po okrajích, jest chvalou rušitelů sedmého dne a mrhačů dnů šesti, kteří přece žili dni pěkné a příjemné. Tyto dvě kapitoly vypravují o mužích a ženách, kteří posmívali se rodičům svým, pamatujíce, že bůh jejich je starší než bůh jejich

rodičů. A tato, která má znakem meč Michaelův, chválí krále, kteří páchali tajné vraždy a tak získali lidu svému mír, jenž byl a more somnoque gravata et vestibus versicoloribus, obtížen láskou a snem a pestrými rouchy. A tato s bledou hvězdou na konci obsahuje životy ušlechtilých jinochů, kteří milovali ženy druhých a přetvoření byli ve vzpomínky, jež měnily mnohá slabší srdce v sladké plameny. A ona s okřídlenou hlavou, je historií lupičů, kteří žili na moři nebo na poušti, životy, jež přirovnává ku chvění tětivy luku, nervi stridentis instar. A tyto dvě poslední, jež jsou ohněm a zlatem, věnovány jsou satyrikům, kteří vydávali lživá svědectví proti svým bližním, a přece vykládali o věčném hněvu, a těm, kteří toužili více než jiní lidé po domě Božím a všech věcech, jež jsou Jeho, jichž nikdo neviděl a jimi se nezabýval leda v šílenství a ve snech.

„Druhá kniha nazvána jest *Lex secreta* a popisuje pravé nadšení činu, jediné věčné evangelium, a končí se viděním, které měl v horách La Sila; viděl své učeníky, trůnící v modré hloubce vzduchu a smějící se hlasitě smíchem, podobným šelestu perutí času: *Caelis in caeruleis ridentes sedebant discipuli mei super*

D e s k y Z á k o n a

thronos: talis erat risus, qualis temporis pennati susurrus.“

„Vím málo o Joachimu de Floris“, řekl jsem, „kromě toho, že Dante umístil jej v Ráji mezi veliké učence. Hlásal-li kacírství tak zvláštní, nemohu pochopiti, jak by se Dante o tom nedoslechl, a Dante nesmiřoval se s nepřáteli Církve.“

„Joachim de Floris uznával otevřeně autoritu Církve a dokonce žádal, aby všechny jeho uveřejněné spisy a ty, které dle přání jeho uveřejněny býti měly po jeho smrti, byly podrobeny censuře papežově. Uvažoval, že ti, jichž dílo mělo žiti, a ne odhalovati, byli dětmi a že papež byl otcem jejich; ale tajně učil, že někteří jiní, a to v počtu stále větším, byli vyvoleni, ne aby žili, nýbrž aby odhalovali skrytou podstatu Boží, jež jest barvou, hudbou, hebkostí a sladkou vůní, a ti že nemají Otce, nýbrž Ducha Svatého. Právě jako básníci, malíři a hudebníci pracují o svých dílech, skládajíce je z věcí zákonných stejně jako nezákonných, pokud vtělují krásu, jež jest za hrobem, tak také tyto děti Ducha Svatého pracují ve svých chvílích, majíce oči obráceny na zářící podstatu, na niž Čas nahromadil plevy stvoření; a hrůza a spokojenost, láska a nenávist a ovoce Stromu jsou jen ná-

stroji pro ono umění nejvyšší, jež zachrániti nás má od života a shromážditi nás u věčnost jako holuby v holubníky jejich.

„Za krátko odejdu a poputuji v mnohé země, abych poznal všechny příhody a osudy, a až se vrátím, napíši svůj tajný zákon na desky ze slovinoviny, zrovna jako básníci a skladatelé románů napsali zásady svého umění v předmluvách. A až poznám, jakou zásadu života, již třeba objeviti nejprve obrazotvorností a pudem, jest mi vyjádřiti, shromáždím své žáky, aby objevili svůj zákon studiem zákona mého, jako básníci a malíři objevují své vlastní umění výrazu studiem některého mistra. Dosud nevím nic určitého než to — mám se státi úplně živým, to jest úplně vášnivým, neboť krása jest jen jiné jméno pro dokonalou vášeň. Vytvořím svět, kde celé životy lidí budou rozčleněny a zjednodušeny, jako by sedmdesát let bylo jen chvilkou, nebo jako by byla vyskočením ryby nebo rozpuknutím květu.“

Kráčel sem a tam, a poslouchal jsem žár jeho slov a pozoroval rozčilenost jeho posunů se starostí nemalou. Uvykl jsem přijímati nejzvláštnější spekulace a poznal jsem vždy, že jsou tak neškodny jako perská kočka, která přivírá své

D e s k y Z á k o n a

rozjímavé oči a natahuje své dlouhé drápy před mým krbem. Ale nyní chtěl jsem bojovat v zájmu ortodoxie, ba i všednosti, a přece nenašel jsem, co bych řekl lepšího než: „Není třeba souditi každého zákonem, neboť máme také Kristovo přikázání lásky.“

Obrátil se a pravil, hledě na mne zářícíma očima: „Jonathan Swift stvořil duši pro pány tohoto města nenávidě svého bližního jako sebe sama.“

„Buď jak buď, nemůžete upříti, že hlásati tak nebezpečné učení znamená přijímati hroznou odpovědnost.“

„Leonardo da Vinci“, odvětil, „má tuto krásnou sentenci: ‚Naděje a touha, navrátiti se ve svůj dřívější stav, podobá se touze nočního motýla po světle, a člověk, jenž se stálým prahnutím očekává každého nového měsíce a nového roku, domnívaje se, že věci, po nichž prahne, vždy přicházejí pozdě, nepozoruje, že prahne po svém vlastním zničení.‘ Jak tedy stezka, jež povede nás v Srdce Boží, může býti jiná, než nebezpečná? Proč byste vy, jenž nejste materialistou, vážil si nepřetržitosti a pořádku světa jako ti, kdo mají jenom svět? Neceníte spisovatelů, kteří nevyjádří nic, dokud rozum jejich

nepochopí, jak usnadnit to, co se nazývá správným; proč tedy odpíráte stejnou volnost nejvyššímu umění, umění, které je základem umění všech? Ano, vyšlu z této kaple světce, milovníky, buřiče a proroky: duše, které obklopí se klidem jako hnízdem, udělaným z trávy, a jiné, nad nimiž budu plakati. Prach padati bude mnoho let na tuto skříňku, a pak ji otevru, a bouře, které jsou možná plameny dne posledního, vyjdou zpod víka.“

Nepouštěl jsem se v rozumování s ním této noci, poněvadž vzrušení jeho bylo veliké a bál jsem se, že bych ho rozzlobil. Když jsem pak přišel k jeho domu po dvou dnech, nebylo ho tam a dům jeho byl uzamčen a prázden. Hluboce litoval jsem, že jsem nemohl potírati jeho kacířství a rovněž zkoumati pravost oné zvláštní knihy. Po svém obrácení opravdu jsem činil pokání za chybu, kterou dovedl jsem posouditi teprve po několika letech.

II.

Asi deset let po naší rozmluvě kráčel jsem po jednom z dublinských nábřeží po straně při řece, zastavuje se občas, abych se přebíral v kni-

D e s k y Z á k o n a

hách starého krámku antikvářova, a mysle, což bylo dosti podivno, na hrozný osud Michaela Robartesa a jeho druhů, když jsem spatřil vysokého a sehnutého muže, kráčejíciho zvolna po druhé straně nábřeží. Trhl jsem sebou a poznal jsem v bezživotné masce s kalnýma očima tvář Owena Ahernea, kdysi tak ráznou a jemnou. Přešel jsem rychle napříč nábřežím, ale neušel jsem mnoho yardů, když odbočil, jako by mne byl zahlédl, a uháněl dále postranní ulicí; následoval jsem ho, ale jen, abych ho ztratil v spleť ulicích na severní straně řeky. Během nejbližších několika neděl dotazoval jsem se každého, kdo ho kdysi znal, ale nehlásil se nikomu, klepal jsem bez výsledku na dveře jeho starého domu a nabyl jsem téměř přesvědčení, že jsem se mýlil, když jsem ho spatřil zase v úzké ulici za Four Courts, a následoval jsem ho až ke dveřím jeho domu.

Položil jsem mu ruku na rámě; obrátil se docela nejsa překvapen, a je možno, že jemu, jehož vnitřní život pohltil život vnější, rozloučení trvajících léta bylo rozloučením z dopoledne na odpoledne. Stál drže dveře jen pootevřeny, jako by chtěl mi zabrániti, abych vstoupil, a byl by snad odešel ode mne nepromluviv ani,

kdybych nebyl řekl: „Owene Aherne, důvěřoval jste mi kdysi, nechcete mi důvěřovati zase a říci mi, co vyšlo z myšlenek, o nichž jsme jednali v tomto domě před desíti lety? — Ale snad jste jich již zapomněl.“

„Máte právo slyšeti“, pravil, „neboť když jsem vám myšlenky pověděl, měl bych vám povědět také nejvyšší nebezpečí, jež je v nich, nebo spíše bezmeznou hříšnost, jež je v nich; ale až to uslyšíte, třeba nám rozejítise, a to rozejítise navždy, poněvadž jsem ztracen a třeba, abych byl skryt!“

Šel jsem za ním dlážděnou chodbou a viděl jsem, že její kouty byly plny a obrazy šedé prachem a pavučinami, a že prach a pavučiny, které pokrývaly červeň a modř světců na okně, učinily ji velmi šerou. Ukázal tam, kde desky ze slonoviny prosvítaly slabě v šeru, a viděl jsem, že pokryty byly drobným písmem; šel jsem k nim a začal jsem čísti písmo. Bylo latinské a bylo dovednou kasuistikou, objasněnou mnohými příklady, zdali však vzatými z jeho vlastního života nebo z životů jiných, nevím. Přečetl jsem jen několik vět, když se mi zdálo, že lehká vůně začala plnit místnost, a obrátiv se tázal jsem se Ahernea, zapaluje-li kadidlo.

D e s k y Z á k o n a

„Ne“, odpověděl a ukázal na jednu z lavic, kde kaditelnice ležela zrezavělá a prázdná; když mluvil, zdálo se, že lehká vůně se ztrácí, a byl jsem přesvědčen, že byla jen mou představou.

„Učinila vás filosofie knihy *Liber in ducens in Evangelium aeternum* velmi nešťastným?“ řekl jsem.

„S počátku byl jsem pln štěstí“, odvětil, „neboť cítil jsem božskou ekstasi, nesmrtelný oheň v každé vášni, v každé naději, v každé touze, v každém snu; viděl jsem ve stínech pod listy, v hlubokých vodách, v očích mužů a žen obraz jeho jako v zrcadle, a bylo, jako bych měl do-
tknouti se Srdce Božího. Pak vše se změnilo a byl jsem pln bídy a řekl jsem si, že jsem byl chycen v lesklých závitech ohromného hada a padám s ním bezednou propastí a že lesklé závity jsou nadále mým světem. A v bídě mé bylo mi zjeveno, že člověk dostati se může k onomu Srdci pocitem oddělení od něho, jež nazýváme hříchem, a pochopil jsem, že nemohu zhřešiti, poněvadž jsem objevil zákon svého bytí a mohl jsem jen vyjádřiti nebo nedovésti vyjádřiti svou bytost, a pochopil jsem, že Bůh učinil zákon prostý a libovolný, abychom hřešili a se káli!“

Posadil se na jednu z dřevěných lavic a utichl

nyní; jeho skloněná hlava, skleslé ruce a netečné tělo jevíly větší sklíčenost než kterýkoli obraz, jež jsem kdy spatřil v životě nebo v některém umění. Popošel jsem a stanul, opřen jsa o oltář, a pozoroval jsem ho nevěda, co bych řekl; všiml jsem si jeho černého, těsně upjatého kabátu, jeho krátkých vlasů a oholené tváře, která zachovala si památku po tom, že kdysi chtěl býti knězem, a pochopil jsem, jak katolicism uchvátil jej uprostřed závratí, zvané filosofií; všiml jsem si jeho vyhaslých očí a jeho pleti barvy zemité; chápal jsem, jak nepovedlo se katolicismu více, než udržeti ho na okraji propasti, a byl jsem naplněn úzkostí soucitu.

„Možná“, pokračoval, „že andělé, jejichž srdce jsou stíny Srdce Božího, a jejichž těla jsou utvořena z Rozumu Božího, přijdou tam, kam stále touží žízni po božské ekstasi, nesmrtelném ohni, to jest ve vášni, v naději, v touze, ve snech; ale nám, jichž srdce hynou každé chvíle a jejichž těla rozplývají se jako vzdech, jest se skloniti a poslouchati!“

Přistoupil jsem blíže k němu a řekl jsem: „Modlitba a kajícnost učiní vás podobna ostatním lidem.“

„Ne, ne“, pravil, „nejsem z těch, za něž Kris-

D e s k y Z á k o n a

tus zemřel, a proto třeba, abych byl skryt. Mám malomocenství, jehož ani věčnost nemůže zhojiti. Viděl jsem celek a jak bych mohl věřiti znova, že část je celkem? Ztratil jsem svou duši, poněvadž jsem se díval očima andělů.“

Najednou viděl jsem, nebo zdálo se mi, že vidím, jak pokoj se zatemňuje a neurčité postavy, oděné nacheť a zdvihající nejasné pochodně rukama, jež svítily jako stříbro, skláněly se nad Owenem Ahernem; a viděl jsem nebo zdálo se mi, že vidím padati kapky jakoby hořícího klí s pochodní, a těžký nachový dým vycházeti proudem z plamenů a vinouti se kolem nás. Owen Aherne, šťastnější než já, jenž jsem byl napolovic zasvěcen do řádu Alchemické růže a chráněn snad svou velikou zbožností, sklesl zase ve sklíčenost a netečnost a neviděl nic z těchto věcí; ale mně se chvěla kolena pode mnou, neboť postavy nachově oděné byly každé chvíle méně mlhavé a již jsem mohl slyšeti syčení klí v pochodních. Nezdálo se, že mne vidí, neboť oči jejich byly obráceny na Owena Ahernea; občas slyšel jsem je vzdychati jakoby z hoře nad jeho hořem a hned na to slyšel jsem slova, jimž jsem nemohl rozuměti, kromě toho, že byla

slovy smutku a něžná, lahodná, jako by nesmrtelný mluvil nesmrtelnému. Pak jedna z nich zamávala pochodní a všechny pochodně zamávaly a na chvíli bylo, jako by nějaký veliký pták, utvořený z plamenů, byl zatřepetal svým peřím, a hlas zvolal jakoby zdálky vysoko ve vzduchu: „Uvrhl i na své anděly šílenství a oni také se sklánějí a poslouchají; nechte však, aby vaše srdce obcovalo s našimi srdci a vaše tělo s našimi těly, jež utvořena jsou z rozumu božského.“ A při tomto zvolání pochopil jsem, že řád Alchemické růže není z tohoto světa a že stále hledá po této zemi duše jakékoli, by je chytil v svou lesklou síť; a když všechny tváře obrátily se ke mně a viděl jsem vlídné oči a nepohnutá víčka, naplněn jsem byl hrůzou a myslil jsem, že se chystají mrštiti po mně svými pochodněmi, takže vše, co mi bylo drahým, vše, co mne pojilo k řádu duchovnímu a společenskému, bude spáleno a duše má zůstane nahou a třesoucí se ve větrech, jež vanou z dálek za tímto světem a za hvězdami; a pak volal slabý hlas: „Proč utíkáš od našich pochodní, jež udělány byly ze stromů, pod nimiž plakal Kristus v zahradě gethsemanské? Proč utíkáš od našich pochodní, jež udělány byly z dřeva vonného, když zahynulo na světě

D e j s k y Z á k o n a

a přišlo k nám, kde utvořili jsme je za dávných dob dechem svým?“

Teprve, když dveře domu zavřely se za mnou prchajícím a hluk ulice bil mne v uši, vzpamatoval jsem se a nabyl zase trochu své zmužilosti. A nikdy od onoho dne netroufal jsem si jíti mimo dům Owena Ahernea, třebaže, myslím, byl zahrán do nějaké vzdálené země duchy, jichž jméno jest legion, jejichž trůn jest v nekonečné hloubce a jichž poslouchá a nevidí.

KLANĚNÍ KRÁLŮ

Nedlouho po posledním svém setkání s Aher-
nem seděl jsem a četl dlouho do noci, když jsem
uslyšel lehké zaklepání na svoje domovní dveře.
Našel jsem na stupni před dveřmi tři muže velmi
staré, se silnými holemi v rukách, kteří pravili,
že jim bylo řečeno, že nebudu ještě spáti a že
třeba jim povědět mi důležité věci. Uvedl jsem
je do své pracovny, a když záclony s pávy za-
vřely se za námi, postavil jsem židle pro ně do-
cela blízko k ohni, neboť viděl jsem, že jíní bylo
na jejich huňatých zimnicích a na dlouhých vou-
sech, které jim splývaly téměř po pás. Svlékli
své zimníky a nahnuli se nad ohněm zahřívající
si ruce; viděl jsem, že šaty jejich měly mnoho
venkovského naší doby, ale trochu také, jak se
mi zdálo, z městského života doby uhlazenější.
Když se ohřáli — a hráli se, myslil jsem, méně
pro chlad noční, než pro potěšení z tepla, pro

teplo samo, — obrátili se ke mně, tak že světlo lampy padalo plně na jejich tváře, ošlehané deštěm a větrem, a vypravovali mi, co se chystám povědět. Tu mluvil jeden, tu jiný a často se přerušovali se snahou, jako u venkovanů, vypravují-li něco, aby žádná podrobnost nezůstala nepověděna. Když skončili, řekli mi, abych si učinil poznámky o všech řečech, které uvedli, abych zachoval přesně slova, a vstali, aby šli. Když jsem se jich otázel, kam jdou, co dělají a jakými jmény bych je zval, nechtěli mi říci nic kromě toho, že rozkázáno jim bylo, aby bez ustání putovali po Irsku pěšky a v noci, aby žili blízko kamenů a stromů a v hodinách, kdy bdí nesmrtelní.

Nechal jsem uplynouti několik let dříve, než jsem napsal toto vypravování, neboť neustále bojím se preludů, jež přicházejí od neklidu clony Chrámu, jež p. Mallarmé považuje za znak naší doby; nyní píši je, protože nabyl jsem mínění, že není myšlenky nebezpečné, která by se nestala méně nebezpečnou, když je napsána čistou a pečlivou angličtinou.

Tři starci byli tři bratři, kteří žili na jednom ze západních ostrovů od svého ranného mužství a nedbali po všechn život svůj o nic mimo ony

Klanění Králů

klasické spisovatele a staré gálské spisovatele, kteří líčili heroický a prostý život. V zimě noc jak noc gálští povídkáři zpívali jim při pálence staré písně, a v létě noc jak noc, když gálští povídkáři byli v práci na polích nebo odešli lovit ryby, předčítávali si Virgila a Homera, neboť nechtěli míti jiného potěšení v samotě, než jaké měli staří. Nakonec muž, jenž jim řekl, že se jmenuje Michael Robartes, přišel k nim v rybářském člunu jako svatý Brandan, váben jsa nějakým viděním a volán nějakým hlasem; mluvil o návratu bohů a věcí starých a srdce jejich, jež nikdy nesnesla hmotnosti a tlaku naší doby, nýbrž jen dob vzdálených, nenašla nic nepodobného pravdě ve všem, co jim pověděl, nýbrž přijala vše prostě a byla šťastna. Léta přešla a jednoho dne, kdy nejstarší ze starců, jenž cestoval ve svém mládí a vzpomínal někdy jiných zemí, vyhlížel na šedé vody, na nichž lidé vidí mlhavé obrysy Ostrovů Mladých — Blažených ostrovů, kde heroové gálští žijí životem Homerových Faiaků, — hlas vyšel ze vzduchu nad vodami a pověděl mu o smrti Michaela Robartesa. Truchlili ještě, když druhý dle stáří ze starců usnul, čta v páté ekloze Virgilově, a podivný hlas mluvil z něho a kázal jim vydati se do Paříže, kde u-

mírá žena, jež odhalí jim tajná jména bohů, jež mohou býti dokonale vyslovena jen, když mysl je pohroužena v jisté barvy, jisté zvuky a jisté vůně, při jejichž dokonalém vyslovení však nesmrtelní přestanou býti hlasy a stíny, a kráčejí a hovoří s lidmi jako muži a ženy.

Opustili svůj ostrov, jsouce zprvu velmi zmateni vším, co viděli ve světě, a přišli do Paříže; tu nejmladší viděl ve snu osobu, jež mu řekla, aby chodili sem tam nazdařbůh, až ti, kdo řídili jejich kroky, přivedou je do ulice a k domu, jehož podoba byla mu ukázána ve snu. Chodili sem tam po mnoho dní, ale jednou ráno přišli do jakýchsi ulic úzkých a špinavých, jižně od Seiny, kde ženy s bledými tvářemi a rozčuchanými vlasy hleděly na ně z oken. A právě, když se chystali vrátiti se, poněvadž Moudrost nemohla sestoupiti do takového směšného sousedství, přišli do ulice a k domu, ukázanému ve snu. Nejstarší ze starců, jenž si pamatoval ještě některé z moderních jazyků, které znal ve svém mládí, přistoupil ke dveřím a zaklepal; ale když zaklepal, pravil druhý dle stáří po něm, že to není dobrý dům, že není domem, který hledali, a vybízel ho, aby se ptal po někom, o němž věděli, že ho tam není, a aby odešli. Dveře jim

Klanění Králů

otevřela stará, vystrojená žena, která pravila: „Ó, vy jste její tři příbuzní z Irska. Očekávala vás po celý den.“ Starci podívali se na sebe a šli za ní po schodech nahoru, jdouce kolem dveří, z nichž bledé a rozčuchané ženy vystrkovaly hlavy, a do pokoje, kde krásná žena spala na loži a jiná žena seděla vedle ní.

Stará žena pravila: „Ano, nakonec přišli; nyní bude moci v klidu zemřít“, a vyšla.

„Byli jsme oklamáni ďábly“, pravil jeden ze starců, „neboť nesmrtelní nemluvili by skrze takovou ženu.“

„Ano“, řekl druhý, „byli jsme ošáleni ďábly a třeba, abychom rychle odešli.“

„Ano“, řekl třetí, „byli jsme oklamáni ďábly, ale poklekněme na chvíli, neboť jsme u lože, kde umírá žena, jež byla krásná.“ Poklekli a žena, jež seděla u postele a zdála se býti přemožena strachem a posvátnou hrůzou, sklonila hlavu. Pozorovali chvíli tvář na podušce a obdivovali se jejímu výrazu jakoby neutlumitelné touhy a porcelánové jemnosti nádoby, v níž hořel tak zlovlný plamen.

Najednou druhý stářím zakokrhal jako kohout, až se zdálo, že pokoj otřásl se kokrháním.

Žena na loži spala dále svým spánkem, podobným smrti, ale žena, která seděla jí u hlav, pokřičovala se a zbledla a nejmladší ze starců vykřikl: „Dábel v něj vešel a třeba, abychom odešli, nebo vejde v nás také.“ Dříve než mohli povstati, zvukný, zpívavý hlas vyšel se rtů, které zakokrhaly, a pravil: „Nejsem dábel, ale jsem Hermes, pastýř mrtvých, a běhám s poselstvími bohů; slyšeli jste mé znamení, které bylo znamením mým od dávných dob. Pokloňte se před ní, s jejíchž rtů se strojí splynouti tajná jména nesmrtelných a věcí, blízkých jejich srdcím, aby nesmrtelní vrátili se do světa. Pokloňte se a pochopte, že nemají, když se chystají podvrátiti věci, které jsou dnes, a přinésti věci, které byly včera, nikoho, kdo by jim pomáhal, kromě toho, jež vypudily věci, které jsou dnes. Pokloňte se a velmi hluboko, neboť vyvolili svou kněžkou tuto ženu, v jejímž srdci shromáždila se všecka šílenství a v jejímž těle se probudily všechny žádosti; tuto ženu, jež byla vypuzena z Času a spočívala na ňadrech Věčnosti. Až se pokloníte, staré věci budou znova a nová Argo poveze hrdiny přes moře a nový Achilles bude obléhati novou Troji.“

Hlas skončil vzdechem a hned na to stařec probudil se ze sna a řekl: „Mluvil mnou hlas,

Klanění Králů

jako mluvil, když jsem usnul nad svým Virgilem, anebo jsem jen spal?“

Nejstarší z nich pravil: „Hlas mluvil tebou. Kde byla tvá duše, když hlas mluvil tebou?“

„Nevím, kde má duše byla, ale zdálo se mi, že jsem pod střechou jeslí; pohlédl jsem dolů a viděl jsem vola a osla. A viděl jsem červeného kohouta seděti na žebřině a ženu, chovající dítě. A tři starce ve zbroji, posázené rubíny, s hlavami skloněnými velmi hluboko před ženou a dítětem. Když jsem se tak díval, kohout zakokrhal a muž s křídly na patách letěl vzhůru vzduchem, a když letěl kolem mne, zvolal: „Pošetilí starci, kdysi jste měli všecku moudrost hvězd.“ Nerozumím svému snu nebo, co by chtěl, abychom učinili, ale vy, kdo jste slyšeli hlas, vyšlý z moudrosti mého snu, víte, co nám jest činiti.“

Pak nejstarší ze starců řekl mu, aby vyndali pergameny, které přivezli s sebou, z kapes a rozestřeli je na podlahu. Když je rozestřeli na podlahu, vyndali z kapes svá péra, udělaná ze tří per, která spadla z křídla starého orla, o němž se věří, že hovořil o moudrosti se svatým Patrikem.

„Mínil, myslím“, pravil nejmladší, když stavěl jejich kalamáře vedle závitků pergamenu, „jsou-

li lidé dobří, svět je miluje a zmocní se jich, a tak věčnost přichází skrze lidi, kteří nejsou dobří nebo kteří byli zapomenuti. Křesťanství možná bylo dobré a svět je miloval; tak nyní odchází a nesmrtelní začínají se probouzeti.“

„V tom, co říkáš, není rozumu“, pravil nejstarší, „poněvadž, je-li mnoho nesmrtelných, nemůže býti jen jeden nesmrtelný.“

Tu žena na loži se posadila a rozhlédla se kolem sebe vyjevenýma očima. A nejstarší ze starců řekl: „Paní, přišli jsme, abychom napsali svatá jména.“ Při těchto slovech výraz veliké radosti rozlil se po její tváři; hned začala mluvit, zvolna, a přece horlivě, jako by věděla, že jest jí žítí jen chvílku, a mluvila gálštinou jejich vlastního kraje. Řekla jim mnohá tajná mocná jména a o barvách, vůních, zbraních, nástrojích hudebních a nástrojích řemeslných, náležejících těm, jejichž byla jména; nejvíce však o Sidhech irských a jejich lásce ke kotlu, brousku, meči a kopí. Pak chvíli slabě kašlala a stenala; když zase promluvila, bylo to šepotem tak slabým, že žena, sedící u postele, sehnula se, aby poslouchala, a co tak poslouchala, duch vyšel z těla.

Tu nejstarší ze starců řekl po francouzsku ženě, která dosud se skláněla nad ložem: „Bylo

Klanění Králů

jistě ještě jedno jméno, kterého nám nepověděla, neboť šeptala jméno, když duch vycházel z těla.“ A žena pravila: „Šeptala si jen jméno malíře-symbolisty, jež měla ráda. Chodíval někam, co nazýval černou mší, a on to byl, kdo naučil ji spatřovati vidění a slyšeti hlasy. Setkala se s ním po prvé před několika měsíci a neměli jsme klidu od onoho dne, poněvadž stále mluvila o viděních a hlasech. Vždyť teprve tuto noc se mi zdálo, že vidím muže s rudou bradou a rudými vlasy, oblečeného rudě, státi u mé postele. Měl růži v jedné ruce a druhou rukou ji roztrhával; lupeny vznášely se po pokoji a měnily se v krásné lidi, kteří začali zvolna tančiti. Když jsem se probudila, byla jsem všecka rozpálena hrůzou.“

To je vše, co mi vypravovali starci, a myslím-li na jejich řeč a jejich mlčení, jak přišli a odešli, jsem téměř přesvědčen, že kdybych byl vyšel před dům, když z něho odešli, nebyl bych našel na sněhu stop. Možná, že přese vše, co mohu namítati já nebo kdokoli, byli sami nesmrtelní: nesmrtelní démoni, kteří přišli, aby za nějakým účelem, jehož nechápu, vložili nepravdivý příběh v mou mysl. Čímkoli byli, dal jsem se cestou, jež odvede mne od nich a od řádu Alche-

Klanění Králů

mické růže. Nežiji již životem promyšleným a hrdým, nýbrž snažím se, abych se ztratil mezi modlitbami a smutky davu. Nejlépe se modlím v chudých kaplích, kde huňaté kabáty šustí vedle mne, když klečím, a když se modlím proti démonům, opakuji modlitbu, která byla složena, nevím, kolik tomu je století, aby pomáhala nějakému ubohému gálskému muži nebo ženě, kteří trpěli utrpením jako je moje:

Seacht b-pàidreacha fò seacht
Chuir Muire faoi n-a Mac,
Chuir Brighid faoi n-a brat,
Chuir Dia faoi n-a neart,
Eidir sinn 'san Sluagh Sidhe,
Eidir sinn 'san Sluagh Gaoith.

Sedm Otčenášů sedmkrát:
sešliž Maria Synem svým,
sešliž Brigita pláštěm svým,
sešliž silou svojí Bůh
mezi nás a Sidhe ve vzduchu,
mezi nás a běsy ve vzduchu.

*S P O M O C Í B O Ž Í
A P Ř Á T E L D O B R Ě H O D Í L A*

V ú n o r u l é t a P á n ě

1 9 2 1

Vytiskl

Frant. Obzina ve Vyškově

Sklad

*Stanislavy Jilovské,
Praha II, Štěpánská ulice 41,
a Marty Florianové
ve Staré Říši na Moravě*

D E O

G R A T I A S.